

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของ
โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้
ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบบ
ประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี
Development of an Instructional Process Structuration
Theory and Problem-Based Instruction for Enhancing
Democratic Characteristic Citizenship of Bachelor's Degree

อชิระ อุตมาน¹
Achira Uttaman

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานคุณลักษณะพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี 2) เพื่อศึกษาคุณภาพพัฒนาการกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรีโดยเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนิสิตกลุ่มทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แผนการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองในระบบประชาธิปไตย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ(%) ค่าเฉลี่ย(X) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) และการทดสอบค่าที(t-test)แบบOneSampleTestผลการวิจัยอภิปรายได้ 2 ประเด็น ประเด็นแรกกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นปะทะสังสรรค์ 2) ขั้นประเมินสถานการณ์ 3) ขั้นคัดสรรประเด็น 4) ขั้นรวบรวมสารสนเทศ 5) ขั้นไตร่ตรอง และ 6) ขั้นสร้างมติร่วม ประเด็นที่ 2 การประเมินการใช้กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของคุณลักษณะของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม

PhD student in Curriculum and Instruction (Social Studies Teaching), Faculty of Education, Silpakorn University, Nakhon Prathom Province.

Corresponding e-mail: eak_soc@hotmail.com

คำสำคัญ: ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

Abstract

The purposes of this research are to develop a learning process and to study the quality of a development learning process based on structuration theory and problem-based learning for characteristic of citizen in democratic system promotion of bachelor's degree student by Comparing citizen's characteristics of democratic system experimental group between Pre and Post learning with the development process.

The research was conducted through learning the process based on structuration theory and problem-based learning, learning plan, citizen's characteristics of democratic system test. The data was tested for percentage, means, standard deviations, and one sample t-test.

The research findings can be discussed in to two topics. First, the developed learning process composes of 6 steps: 1) interaction, 2) scenario analysis, 3) selected topic, 4) information collecting, 5) consideration and 6) join resolution. Second, The Assessment of the developed learning process results found that average score of experimental group in citizen's characteristic of democratic system test in post learning process is higher than that of pre learning with the statically significant difference at 0.05 level.

Keywords: *Process in structuration theory, Problem-based learning, Characteristic of citizen in democratic*

บทนำ

กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีหลักการที่สำคัญคือให้ความสำคัญกับการกระทำของมนุษย์เป็นผู้กระทำ (agency) และให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่มีอิสระทางด้านความคิดในการดำเนินกิจกรรมและการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ในสังคมซึ่งหลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดที่อิสระเพื่อสืบเสาะแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงเพื่อค้นหาสาเหตุ และผลกระทบของปัญหา (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2548 ; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2558) โดยผู้เรียนต้องเป็นผู้วางแผนดำเนินการแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ระบุวิธีการแก้ปัญหา เพื่อร่วมกันเรียนรู้จากผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบในงานหลักโดยเรียนรู้ด้วยตนเอง และผู้สอนคอยทำหน้าที่ให้การสนับสนุนผู้เรียนในการพัฒนาคำตอบและความรู้อยู่เสมอ กระตุ้นผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับปัญหา จัดเตรียมข้อมูลสำคัญที่ผู้เรียนต้องการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกัน

มีการติดตามการปฏิบัติงานของผู้เรียนและให้คำปรึกษา ทำการสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งทางด้านผลงาน และกระบวนการ (ทีศนา แคมมณี. 2557; Linda Torp and Bridges and Hallinger (1995) อ้างถึงใน Cunningham Cordeiro. 2003) จากกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียนดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมข้างต้น ซึ่งสามารถส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยการนำองค์ความรู้จากมโนทัศน์สังคมวิทยาไปใช้โดยการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชนและสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่เพื่อเป็นการประสานความรู้จากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (meaningful learning) ทั้งยังเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองของสังคม (citizens) ซึ่งถือเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามระบอบการปกครองของประเทศไทย การมีส่วนร่วมในการลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชนในลักษณะนี้เป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) กล่าวคือ สมาชิกของสังคม ในฐานะพลเมืองของประเทศสามารถพึ่งตนเอง และรับผิดชอบต่อตนเองได้ ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะพร้อมในการช่วยเหลือสังคม และกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบหรือร่วมขับเคลื่อนสังคม และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ในครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับประชาคมโลก พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่แสดงออกนั้นจะสะท้อนถึงการใช้สิทธิเสรีภาพ โดยควบคู่กับความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพหลักความเสมอภาค การเคารพกติกา ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม พฤติกรรมเหล่านี้จะแสดงออกชัดเจนเมื่อได้ร่วมมือกันใช้ความรู้จากมโนทัศน์สังคมวิทยาไปปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาสังคมในฐานะพลเมือง (ทิพย์พพร ต้นติสุนทร. 2555; สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2554)

การส่งเสริมคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสิ่งสำคัญในการลงมือปฏิบัติ ด้วยการวิเคราะห์ปัญหาสังคมจะทำให้เกิดคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังนี้ 1) เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (the personally responsible citizen) มีความซื่อสัตย์ มีศีลธรรม มีหลักการของตนเอง และ ทำงานหนัก ตามค่านิยมของสังคม 2) เป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม (the participatory citizen) ผู้เรียนควรได้มีส่วนร่วมในกิจการของพลเมืองในชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น มลรัฐ และระดับชาติ โดยมีเป้าหมายที่จะเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองในอนาคตด้วยการใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based) และ 3) เป็นพลเมืองที่มีความเป็นธรรมในสังคม (the social justice-oriented citizen) สามารถวิเคราะห์สาเหตุสำคัญและที่มาของปัญหา (root cause of problem) ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม เศรษฐกิจ และระบอบการเมืองปัจจุบัน มีความสามารถในการคิด ในแต่ละประเด็นได้อย่างยุติธรรม สร้างโอกาสที่เท่าเทียมในการแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย (Westheimer. 2005)

จากเหตุผลข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยจึงได้การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนการสอนโดยนำไปสอนนิสิตระดับปริญญาตรี เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้มีสติมีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) ต่อชุมชน มีส่วนร่วม (Participatory Citizen) โดยเป็นสมาชิกขององค์กรที่กระตือรือร้นและมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนา จัดการชุมชนให้ใส่ใจต่อสิ่งที่เป็ประโยชน์ เช่นการรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนา

ด้านเศรษฐกิจ และเห็นความเป็นธรรมในสังคม (Justice Oriented Citizen) ในการคิดเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างของสังคม นโยบาย และเศรษฐกิจ สืบค้นและนำเสนอประเด็นที่ไม่เป็นธรรมในสังคม เข้าใจความเคลื่อนไหวทางสังคม และผลกระทบเชิงระบบที่เกิดขึ้น ให้แก่นิสิตระดับปริญญาตรีในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี

2) เพื่อศึกษาคุณภาพพัฒนาการกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรีโดย เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตกลุ่มทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

นิสิตกลุ่มเป้าหมายที่ได้เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรีประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี และขั้นที่ 2 การประเมินผลของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

1. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยด้านตัวแปรไว้ดังนี้

1.1 ตัวแปรต้น คือ กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

1.2 ตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตที่ลงทะเบียนวิชาโท SO 211 สังคมวิทยาเบื้องต้น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 75 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเสนอเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี

ผลการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ได้กระบวนการเรียนการสอนดังนี้

1. หลักการ

หลักการของกระบวนการเรียนการสอนได้มาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ สาธารณคดีของทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และสาระสำคัญของแนวคิดแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งหลักการของกระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

1.1 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันต่อปัญหาที่สงสัยโดยการตั้งประเด็นคำถามเชิงวิเคราะห์ เพื่อวางแผนในการแก้ปัญหา

1.2 การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาด้วยการอ้างเหตุผลตามหลักการและทฤษฎีทางสังคมวิทยามาอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อเท็จจริงตามหลักการที่ศึกษามาประกอบการวินิจฉัย

1.3 การวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผลกระทบจากปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทฤษฎีทางสังคมวิทยา โดยผู้สอนใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยการทบทวนความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนสนใจและได้ศึกษามาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เหมาะสม

1.4 ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความรู้จากผลการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ทักษะการสื่อสารต่อการวิพากษ์เพื่อได้มิตรร่วมของกลุ่ม

2. ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ชั้นที่ 1 ปะทะสังสรรค์

2.1.1 ชั้นที่ 1 ปะทะสังสรรค์ เป็นชั้นที่ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันวางจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน การสร้างชิ้นงาน วางเงื่อนไข กติกา ข้อตกลงและการวัดประเมินผลร่วมกัน จากนั้นผู้สอนนำเสนอความหมาย ความสำคัญของมโนทัศน์ สังคมวิทยาโดย

2.1.2 ผู้สอนนำเสนอเนื้อหาสังคมวิทยาเบื้องต้นและยกตัวอย่างปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ทางสังคมวิทยาเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจมโนทัศน์ทางสังคมวิทยา ที่ต้องการสอนเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้

2.1.3 ผู้เรียนรับฟังการนำเสนอโมทัศน์สังคมวิทยาจากผู้สอน และทำความเข้าใจมโนทัศน์ทางสังคมวิทยา ด้วยการซักถามในประเด็นที่สงสัย และตอบคำถามถึงความรู้ความเข้าใจเดิม

2.2 ชั้นที่ 2 ประเมินสถานการณ์

2.2.1 ชั้นที่ 2 ประเมินสถานการณ์เป็นชั้นผู้เรียนประเมินความเป็นไปได้ของการศึกษาประเด็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์สังคมวิทยาที่ผู้เรียนสนใจ โดยเป็นปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบชัดเจนและมีข้อมูลเพียงพอสำหรับการค้นคว้า และเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ และทักษะของผู้เรียน

2.2.2 ผู้สอนตรวจสอบความเหมาะสมของปัญหาที่นำมาศึกษา ด้วยคำถามนำผู้เรียนเมื่อผู้เรียนตอบ แล้วร่วมกันอภิปรายประเด็นสังคมเพื่อเชื่อมโยงสถานการณ์ใหม่กับสถานการณ์เดิม

2.2.3 ผู้เรียนทำความเข้าใจและพิจารณาในสถานการณ์ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น พร้อมประเมินสถานการณ์ปัญหาสังคม

2.3 ชั้นที่ 3 คัดสรรประเด็น

2.3.1 ชั้นที่ 3 คัดสรรประเด็นเป็นชั้นที่ผู้เรียนเลือกประเด็นปัญหาที่มีความสอดคล้องกับมโนทัศน์สังคมวิทยาที่ตนเองสนใจศึกษา เพื่อแสวงหาคำตอบตามที่ต้องการทราบ

2.3.2 ผู้เรียนวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหาแล้วกำหนดหรือระบุปัญหาให้มีความชัดเจน พิจารณาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นกับปัญหาสังคมอื่น ๆ โดยการตั้งคำถามในประเด็นที่สงสัย

2.3.3 ผู้เรียนตอบคำถามและระลึกถึงความรู้เดิม ด้วยการยกตัวอย่างปัญหาสังคมที่ความสัมพันธ์เหมือนกัน พร้อมกับให้เหตุผลประกอบการแสดงแนวคิด

2.4 ชั้นที่ 4 รวบรวมสารสนเทศ

2.4.1 ชั้นที่ 4 รวบรวมสารสนเทศเป็นชั้นที่ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัประเด็นปัญหาเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหา โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกเมื่อผู้เรียนต้องการ

2.4.2 ผู้สอนตั้งข้อสังเกตให้ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดและวางแผนดำเนินการสืบเสาะแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ด้วยการให้คำแนะนำเกี่ยวกับกลยุทธ์วิธีการสืบเสาะแสวงหาความรู้ อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนและค้นหาข้อมูลของปัญหา และกระตุ้นให้ผู้เรียนสืบหาข้อมูลมาจากหลายแหล่ง ๆ ที่มีความน่าเชื่อถือ

2.4.3 ผู้เรียนเสนอแนวทางในการวางแผนดำเนินงานในการแก้ปัญหาสังคมร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินการของกลุ่ม และแนวทางในการสร้างข้อสรุปร่วมกัน

2.5 ชั้นที่ 5 ไตร่ตรอง

2.5.1 ชั้นที่ 5 ไตร่ตรองเป็นชั้นที่ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อตอบคำถามปัญหาโดยวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาอย่างไตร่ตรองและคิดอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่ความเข้าใจแก่นแท้ของปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา โดยผู้สอนคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม

2.5.2 ผู้สอนสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิพากษ์ถึงสาเหตุประเด็นปัญหาที่ศึกษา โดยใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแก่นแท้ของปัญหา มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการอภิปรายร่วมกัน เพื่อหาคำตอบและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา

2.5.3 ผู้เรียนดำเนินการสร้างข้อสรุปด้วยตนเอง ด้วยการอธิบายความสัมพันธ์ของข้อสรุปที่สร้างขึ้น และซักถามเมื่อมีประเด็นปัญหาที่สงสัย

2.5.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมหาแนวทางในการแก้ปัญหา ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ในการอภิปรายเพื่อระบุแนวทางในการแก้ปัญหา และนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาและคำตอบของตนเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับเพื่อนในชั้นเรียน

2.5.5 ผู้เรียนดำเนินการตามแผนที่วางไว้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขแผนให้มีความเหมาะสมกับปัญหา

2.5.6 ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้โน้ตค้นทางสังคมวิทยาในสถานการณ์ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นด้วยการอธิบาย วิเคราะห์

2.5.7 ผู้เรียนสะท้อนความคิดของตนเองแก่สมาชิกในกลุ่มเพื่อพัฒนาปรับปรุงแผนการแก้ปัญหาให้ดีขึ้น

2.6 ชั้นที่ 6 สร้างมิตรร่วม

2.6.1 ชั้นที่ 6 สร้างมิตรร่วมเป็นชั้นที่ผู้เรียนใช้โน้ตค้นทางสังคมวิทยาโดยการวิเคราะห์และวิพากษ์ปัญหาสังคมเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันด้วยการสื่อสารให้บุคคลอื่นเข้าใจ

2.6.2 ผู้สอนตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสังคมกับแก่นแท้ของปัญหาของนักเรียน ด้วยการซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของข้อสรุปที่ได้

2.6.3 ผู้เรียนมีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการนำเสนอความรู้ที่ได้ศึกษาด้วยการแสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นของกันและกันโดยไม่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกัน

3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน 3 ระยะ ได้แก่ การวัดและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตกลุ่มทดลองก่อนเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยใช้วิธีประเมินจากแบบประเมินคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

3.2 การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในระยะระหว่างการใช้กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนิสิตกลุ่มทดลอง โดยใช้วิธีการสังเกต การตอบคำถาม การอภิปราย การเขียนคำตอบ การซักถามร่วมกัน การประเมินสถานการณ์ปัญหา การคัดสรรประเด็น การรวบรวมสารสนเทศ การไตร่ตรอง และการสร้างมติร่วมกันของผู้เรียน

3.3 การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตกลุ่มทดลองหลังเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยใช้วิธีประเมินจากแบบประเมินคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาคุณภาพพัฒนาการกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรีโดยเปรียบเทียบของนิสิตกลุ่มทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตกลุ่มทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นดังข้อมูลปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยก่อนเรียนและหลังเรียนของนิสิตกลุ่มทดลอง

คุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	
ด้านมีความรับผิดชอบ (personally responsible citizen)	3.93	.350	4.22	.274	8.031
ด้านการมีส่วนร่วม (participatory citizen)	3.75	.337	4.10	.322	7.863
ด้านมีความเป็นธรรมในสังคม (justice oriented citizen)	3.77	.310	4.30	.285	13.744
คะแนนเฉลี่ยรวมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (characteristic of citizen in democratic)	3.82	.260	4.21	.239	14.170

* $p < .05$

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือนิสิตกลุ่มเป้าหมายที่ได้เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์สังคมวิทยาและคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองเนื่องจากปัจจัยหลายประการดังนี้

ประการที่ 1 กลุ่มทดลองได้เรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นซึ่งมีกิจกรรมการเรียน การการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในด้านความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมในสังคม กล่าวคือ ในขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมเป็นขั้นตอนที่ เน้นให้ผู้เรียนได้รับผิดของงานที่มอบหมายทั้งงานเดี่ยว และงานกลุ่ม ด้วยการสร้างสรรค์ผลงานด้วย ตนเองโดยไม่คัดลอกผลงานผู้อื่น มีการสืบค้นข้อมูลที่นำเชื่อถือจากแหล่งที่เรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อ พิจารณาข้อเท็จจริงเพื่อเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาที่ลดความขัดแย้ง ให้ความร่วมมือต่อการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ในกิจกรรมการเรียนการสอน การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลเห็นระหว่างเพื่อนและผู้สอน มีการยอมรับข้อตกลงร่วมกันและสามารถ ปฏิบัติตามได้ ซึ่งการปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนการสอนดังกล่าวอาจส่งผลทำให้ผู้เรียนมี พัฒนาการด้านคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์ (2557) ที่พบว่าตัวบ่งชี้ความยึดมั่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของผู้เรียนไทยด้าน พฤติกรรมเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม การใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

ประการที่ 2 การฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในกระบวนการเรียนการสอน อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อ เสียสละต่อส่วนรวม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ และใช้หลักเหตุผลในการแสดงความคิดเห็นอย่างน่าเชื่อถือ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม รวมถึงการใช้เหตุผลมาช่วยในการตัดสินใจอัน เกิดจากความเห็นที่แตกต่างกัน อาจช่วยทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการคุณลักษณะพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นซึ่งตรงกับแนวคิดของ Westheimer (2005) ได้อธิบายถึงคุณลักษณะของ พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยแบ่งพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ 3 กลุ่ม ดังรายละเอียด ต่อไปนี้ 1) พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (the personally responsible citizen) คุณลักษณะของ พลเมืองที่มีความซื่อสัตย์ มีความมีศีลธรรม หลักการของตนเอง และ การทำงานหนัก ตามค่านิยม ของสังคม 2) พลเมืองที่มีส่วนร่วม (the participatory citizen) คุณลักษณะของพลเมืองที่เน้นการ มีส่วนร่วมในกิจการของพลเมืองในชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น มลรัฐ และระดับชาติ เช่น การจัดการ ประชุมนโยบาย การสร้างความร่วมมือ ความสัมพันธ์ ความเข้าใจ และความไว้วางใจกันและกัน และ 3) พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (the social justice-oriented citizen) คุณลักษณะ ของพลเมืองในระดับบุคคล (individuals) พลเมืองที่มุมองความคิดที่แตกต่างหลากหลาย สามารถ วิเคราะห์รากสาเหตุและที่มาของปัญหา (root cause of problem) มีความสามารถในการคิดใน แต่ละประเด็นได้อย่างยุติธรรม สร้างโอกาสที่เท่าเทียมในการแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมใน ระบอบประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นความยุติธรรมในสังคม

ประการที่ 3 ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่าง ต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ มีความรับผิดชอบต่อ (Personally Responsible Citizen) มีส่วนร่วม (Participatory Citizen) และ ความเป็นธรรมในสังคม (Justice Oriented Citizen) อาจเป็นผลที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้จากบันทึกการเรียนรู้ที่ผู้เรียนกลุ่มทดลองได้เขียนขึ้นเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น พบว่าผู้เรียนบางส่วนที่มีแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้าน 1) มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) 2) มีส่วนร่วม (Participatory Citizen) และ 3) ความเป็นธรรมในสังคม (Justice Oriented Citizen) ที่ได้รับการพัฒนา ดังตัวอย่างบันทึกการเรียนรู้ต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

“สิ่งที่ได้รับจากวิชานี้ในการทำงานหนังสือพิมพ์ คือ ทำให้เราเป็นคนมีความรับผิดชอบในการทำงานเพิ่มมากขึ้น [มีความรับผิดชอบ Personally Responsible Citizen] และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น เสริมสร้างความสามัคคีในกลุ่มเพื่อน และทำให้เรามีความรู้ในด้านที่เราได้ศึกษาเรื่องรถติดในกรุงเทพ [มีส่วนร่วม Participatory Citizen] และได้รับมุมมองต่าง ๆ จากปัญหาที่เราศึกษา ไม่ว่าจะเป็นมุมมองความคิด ปัญหา สาเหตุและผลกระทบ เป็นต้น ซึ่งในสังคมไทย ถือว่าเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ทั้งนี้ เราจึงได้ตระหนักถึงปัญหา และนำมาจัดทำในรูปแบบสะท้อนสังคม [มีความเป็นธรรมในสังคม Justice Oriented Citizen]”

ตัวอย่างที่ 2

“ทำเรื่อง “human of street” เป็นการเลือกเรื่องจากสิ่งที่น่าสนใจมาทำ ทำให้เป็นสิ่งที่ได้เข้าไปศึกษาอาจารย์เพื่อทำความเข้าใจเรื่องนี้แบบจริงจัง และยังได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยกับคนไร่บ้าน ได้เข้าใจถึงสาเหตุ เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตอย่างเข้มแข็งในสังคมนี้ได้ โดยสิ่งที่เรายึดคิดว่าขาดไม่ได้บางครั้งสิ่งเหล่านั้นก็เป็นอุปสรรคขวางความสุขของเราไว้ มันจะเกิดความเครียดและไม่มีความสุข [มีความเป็นธรรมในสังคม Justice Oriented Citizen] หลายครั้งที่ได้เข้าไปพูดคุยก็พบว่าสิ่งที่เราต้องการจริง ๆ นั่นคือ ความสุข ความสบายใจเพียงเท่านั้น ถ้าพูดถึงในเรื่องวิชาการการได้รับความรู้ในครั้งนี้ คือ การได้ลองคิดทั้ง content การวางแผน และ artwork ต่าง ๆ รวมถึงการทำงานเป็นทีม [มีส่วนร่วม Participatory Citizen] ถ้าเราไม่ช่วยกันเล่นนี้อาจเกิดขึ้นไม่ได้ และถ้าเล่นนี้ไม่เกิดขึ้น เราก็อาจไม่ได้นำเสนอมุมมองอีกมุมหนึ่งของคนไร่บ้านให้ทุก ๆ คนได้เข้าใจพวกเขาได้มากขึ้น [มีความรับผิดชอบ Personally Responsible Citizen]”

ประการที่ 4 การปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วงจร PDCA เพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยนำผลการปฏิบัติมาตรวจสอบและสะท้อนผล เพื่อพัฒนาและปรับปรุงในการวางแผนการสอนในวงจรถัดไป และดำเนินการในลักษณะนี้จนสิ้นสุดเนื้อหาสังคมวิทยาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการปฏิบัติดังกล่าวอาจทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสังคมวิทยาและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นข้อสังเกตของผู้เรียนจะพบว่าคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของผู้เรียนมีพัฒนาการของคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผู้เรียนและผู้สอนได้กำหนดข้อตกลงในการปฏิบัติตนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน ซึ่งการปฏิบัติตน

ของผู้เรียนนั้นได้มีการสร้างมตร่วมของห้องเรียนส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ยอมรับและปฏิบัติตาม จะสังเกตได้จากผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ในการเข้าห้องเรียนที่ตรงเวลา แต่มีบางส่วนที่มาช้าเนื่องจาก ตัดภาระกิจโดยผู้เรียนจะแจ้งล่วงหน้า มีความรับผิดชอบต่องานที่มอบหมายทั้งภาระงานส่วนตัว และ งานกลุ่ม ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการทำงานเป็นกลุ่ม และให้ความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำเสนอผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1.1 ผู้บริหารควรสนับสนุนให้อาจารย์นำกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียน การสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดย ใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี ไปใช้ โดย ส่งเสริมให้อาจารย์มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย โดยอาจจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้อาจารย์มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

1.2 ผู้บริหารมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สามารถใช้กระบวนการนี้เป็ทางเลือกในการส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และควรสนับสนุนให้อาจารย์ในภาควิชาอื่นนำกระบวนการเรียนการสอนนี้ไปใช้

2 ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์

2.1 กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ เฉพาะเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาปริญญาตรี กิจกรรมสำคัญ ของกระบวนการเรียนการสอนนี้สำหรับอาจารย์คือ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการศึกษานี้ออกแบบจากปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมที่ความสอดคล้องกับบัณฑิตทางสังคมวิทยา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละชั้นของกระบวนการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีสอนหรือเทคนิคการสอนได้อย่างหลากหลาย โดยพิจารณาตามความ เหมาะสมและสอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ ระยะเวลา ลักษณะการเรียนรู้ของ ผู้เรียนและบริบทของการเรียนการสอน เป็นต้น

2.3 อาจารย์ผู้สอนที่นำกระบวนการเรียนการสอนนี้ไปใช้ ควรตระหนักถึงบทบาท ของอาจารย์ผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีใช้คำถามกระตุ้นความคิดผู้เรียนจาก ประเด็นปัญหาที่ผู้เรียนสนใจต่อความสัมพันธ์กับบัณฑิต ดูแลอำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการวางแผนและค้นหาข้อมูลของปัญหา และซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของข้อสรุป ที่ได้ ดังนั้นครูจึงควรศึกษาและทำความเข้าใจบทบาทของตนให้ชัดเจนก่อนนำกระบวนการเรียน การสอนนี้ไปใช้

2.4 การฝึกให้ผู้เรียนรวบรวมสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ควรให้ผู้เรียนตระหนักถึง การระบุการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ชัดเจนทุกครั้งเพื่อไม่เป็นการคัดลอกผลงานผู้อื่น

2.5 อาจารย์ผู้สอนจัดสถานการณ์ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้อธิบายและอภิปรายความรู้เกี่ยวกับ มโนทัศน์สังคมวิทยา และการแสดงคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของตนเองให้กับเพื่อน ร่วมชั้นเรียน

2.6 อาจารย์ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียน โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันเพื่อช่วยในการหาคำตอบและ เสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นการเปิดมุมมองที่หลากหลายให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2.7 อาจารย์ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนนำวิธีการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอน ที่ได้พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในภาควิชาอื่นและการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเองและสังคม ซึ่งวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ปะทะสังสรรค์ ประเมินสถานการณ์คัดสรรประเด็น รวบรวมสารสนเทศ ไตร่ตรอง และการสร้างมิตรร่วม เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเพื่อตรวจสอบซ้ำ โดยศึกษาผลของการนำกระบวนการเรียนการสอน นี้ไปใช้ในภาควิชาอื่น เพื่อยืนยันผลการใช้กระบวนการเรียนการสอนและทำให้กระบวนการเรียนการ สอนนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2 ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพของผลการนำกระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎี การก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีผลต่อตัวแปรอื่นๆ เช่น ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการให้เหตุผลต่อไป

3.3 ควรมีการศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนตามทฤษฎีการก่อตัวของ โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการส่งเสริมคุณลักษณะอื่น เช่น จิตสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2548). การเรียนรู้แบบเน้นปัญหาเป็นฐาน. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. (34): 75-79.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเซอร์วิส.

ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์. (2557). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความยึดมั่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของ นักเรียนไทย: การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของการวัด. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ทิพย์พาร ตันติสุนทร. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด. _____.(2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

ทิศนา ขัมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา.(2554, เมษายน). ยุทธศาสตร์พัฒนาการ ศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561. การศึกษาไทย. 8(79): 17-23.

- Cunningham, William G. & Cordeiro, Paula A. (2003). **Education Leadership: A Problem – Based Approach**. Boston: Pearson Education, Inc.
- Torp, Linda; & Sage Sara. (1998). **Problems as possibilities**. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Westheimer, Joel. (2005). **What Kind of Citizen?: Educating Our Children for the Common Good**. New York: Teachers College Press Columbia University.